

*Поляковська Світлана, кандидат
мистецтвознавства, методист
Вінницького коледжу культури і
мистецтв ім. М.Д. Леонтовича,
м. Вінниця*

Тенденції розвитку мистецької освіти в Україні в контексті європейського культурного простору

Сьогодні в умовах реформування вітчизняної системи мистецької освіти необхідно усвідомлювати її роль у формуванні компетенцій молоді в ХХІ столітті. До основних цілей гуманітарної освіти слід віднести: розвиток в молоді творчого мислення, здатності до критичної оцінки культурної спадщини, сприяння самовираженню через творчість.

Оскільки нова освітня модель, яку зараз починають вводити в практику у нашій країні, в загальних схемах наслідує систему музичної освіти деяких європейських країн, пропоную спробу порівняльного аналізу систем мистецької освіти в Україні та Німеччині.

Музичні школи у Германії не мають єдиних програм. Вони є суспільними організаціями, підпорядковуються місцевій владі (федеральна земля, округ чи громада) та не контролюються державою. Загальні рекомендації щодо організації навчального процесу надає Verband deutscher Musikschulen – спілка німецьких музичних шкіл проте педагогічні концепції та гарантія якості освіти забезпечуються самим колективом школи.

Німецькі заклади музичної освіти можна поділити на три типи:

1. Публічні музичні школи, які мають регламентовану систему навчання та навчальні плани. Головний акцент у освіті робиться на загальний культурний розвиток дитини. Поряд з грою на певному інструменті діти вчаться сприймати «культурний ландшафт Німеччини» та бачити свої особисті досягнення в його контексті.

2. Приватні музичні школи, які організовані батьківськими комітетами та спілками музикантів у регіонах, не охоплених структурами публічних музичних шкіл. У них головний акцент робиться на оволодінні навичками гри на певному інструменті.

3. Комерційні музичні школи, які можуть бути організовані якимось підприємством, вони рідко дають глибоку освіту і престиж їх не досить високий.

Серед цих шкіл виділяються ті, яким присвоєний особливий знак якості «Gutesigel».

Не дивлячись на деякі відмінності у організації шкіл, загальна структура їх досить подібна, освіта ділиться на чотири етапи: базовий, нижчий, середній і вищий.

Перший етап – це ранній музичний розвиток дітей (4 - 6 років) і базова освіта (6 - 8 років). Домінуючою методикою на цьому етапі є розвиток ритміки та музикування за системою Карла Орфа. Переважають ігрові підходи з урахуванням вікових особливостей дітей. Учнів заохочують до музикування, імпровізації, творчості. Поступово знайомлячись у класах орієнтування з різними музичними інструментами, дитина має обрати той, на якому хотіла б навчатись грі.

На рівні базової освіти немає вступних іспитів, так як всі діти здатні у певній мірі опанувати даний етап. Взагалі до іспитів викладачі ставляться з обережністю, іспит може бути відмінений, якщо вважається, що він призводить до травмування психіки дитини.

Наступні етапи пов'язані з опануванням гри на обраному інструменті. На відміну від українських мистецьких закладів учні не відвідують школу п'ять разів на тиждень. Занять з сольфеджіо та музичної літератури в програмах немає. Освіта обмежується опануванням гри на певному інструменті, при одному уроці в тиждень (45 хв). Викладач музичної школи не має права навантажувати дитину, вимагати від неї багато працювати, виконувати домашні завдання. Головна мета – це отримувати задоволення від занять музикою, а не досягнення віртуозних результатів.

Ще одна відмінність німецьких шкіл від українських – відсутність обов'язкового терміну навчання. Ніхто не наполягає, щоб дитина вчилась 7-8 років, багато дітей покидають навчання через рік-два. Якщо ж є учні, які вирізняються особливим талантом, викладачі мають акцентувати на цьому увагу батьків та просити їх збільшити кількість годин навчання.

Фахову музичну освіту можна отримати в Університетах та закладах, аналогічних нашим консерваторіям та музичним академіям (Musikhochschulen). Специфіка відрізняється тим, що

університети готують майбутніх викладачів, а музичні академії виконавців та диригентів.

При вступі необхідно здавати гру на основному та додаткових музичних інструментах, сольфеджіо, гармонію та німецьку мову.

Порівнюючи дану систему музичної освіти з системою, яка збереглась у нашій країні, можна стверджувати, що саме як система виховання професійних музикантів, наша система має очевидні переваги. Саме тому значну і часто кращу частину студентів європейських музичних вищих навчальних закладів складають вихідці з країн колишнього СНГ та Китаю. Наші студенти дуже цінуються за кордоном завдяки наявності міцної та системної освіти, що формує культурний світогляд музиканта.

В зв'язку з цим виникає запитання, чому при наявності більш ефективної системи виховання професійних музикантів, загальний рівень розвитку музичної культури в нашій країні нижчий, ніж у Німеччині.

І тут поясненням можуть слугувати як культурно-історичні, так і фінансові фактори.

Насамперед у Німеччині приділяється дуже велика увага загальній мистецькій освіті. В загальноосвітніх школах уроки музики присутні на всіх рівнях від початкової школи до старших класів. Це 2-3 години занять на тиждень за досить серйозною програмою. В курсі сольфеджіо окрім нотної грамоти на досить поглибленому рівні вивчається теорія музики, аналіз музичних творів, музична література. Ставлення учнів до мистецьких уроків досить серйозне, адже бали виставляються в атестат на рівні з іншими предметами. Тобто загальна маса населення володіє нотною грамотою та знаннями з теорії музики та музичної культури майже на рівні наших студентів музичних коледжів. Це обумовлює і високий інтерес до музичної культури, високий відсоток слухачів фестивалів, конкурсів оупен ейр фестивалів тощо.

Маючи таку міцну базову музичну освіту, громадянин Німеччини може повернутись до опанування гри на якомусь інструменті в будь якому віці. Тому при школах досить популярні курси для дорослих, які в свою чергу створюють базу для функціонування аматорських колективів, хорів, оркестрів та ансамблів.

Ну і найвагоміший фактор, який відрізняє ситуацію в Німеччині від ситуації у нашій країні, – це фінансування сфери культури. Музичні заклади забезпечені комфортабельними

приміщеннями з відмінним інструментарієм. Діти від самого першого досвіду мають можливість одразу грати на якісних інструментах. Всі федеральні землі приділяють велику увагу розвитку культури, мають власні фестивалі, конкурси, театри та оркестри.

Отже, підсумовуючи, можна наголосити на таких відмінностях культурної ситуації у Німеччині та Україні:

1. У Німеччині державне фінансування музичної культури є важливою константою культурного розвитку. Тому у країні розроблена високо розвинута система фінансування музичної сфери, яка включає всі рівні: федеральний, регіональний, муніципальний; приватні організації, фонди, корпоративне спонсорвання та інше.

2. Парламент та влада ФРН може впливати на розвиток музичної сфери через законодавчі та адміністративні міри.

3. Велике значення відіграє Музична Рада Німеччини, до головних завдань якої належить підтримка музичних конкурсів, фестивалів, майстер-класів з метою виявлення та підтримки талановитої молоді.

4. Здійснюється діяльність народних університетів, у яких можуть отримати музичну освіту люди дорослого віку у час після роботи. Ця освіта дозволяє брати участь у виступах самодіяльних оркестрів, ансамблів, на фестивалях та конкурсах для любителів музики.

5. При розвитку музичної сфери Німеччина спирається на багатий історичний досвід, культурні традиції та керується думкою фахівців.

Тому, при бажанні рухатись в напрямку до європейської системи освіти, насамперед потрібно було б створити відповідні умови для розвитку музичної культури у країні та розвитку загальної мистецької освіти. Відпрацювання чітких і дієвих механізмів фінансування сфери культури і музичної освіти повинно передувати реформуванню навчальних програм мистецьких шкіл. Орієнтуючись на освітні моделі, відпрацьовані іншими європейськими державами, потрібно враховувати власні культурно-історичні умови та традиції. Найбільш результативним, на мій погляд, міг би бути шлях поєднання кращих надбань вітчизняної системи музичної освіти з європейським досвідом.